

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Pregledni rad

<https://doi.org/10.31784/zvr.12.1.14>

Datum primitka rada: 18. 5. 2023.

Datum prihvaćanja rada: 13. 2. 2024.

ISTRAŽIVANJE STAVOVA MLADIH O UVOĐENJU EURA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Anita Peša

Dr. sc., redovita profesorica, Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju, Splitska 1, 23 000 Zadar, Hrvatska;
e-mail: apesa@unizd.hr

Martina Maté

Mr. sc., asistentica, Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju, Splitska 1, 23 000 Zadar, Hrvatska;
e-mail: mmate@unizd.hr

Ariana Ergović

Bacc. univ., studentica, Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju, Splitska 1, 23 000 Zadar, Hrvatska;
e-mail: ariana.ergovic@gmail.com

SAŽETAK

Pogodnosti koje donosi euro nisu moguće bez dobro pripremljenog gospodarstva te provođenja zdrave ekonomske politike. Republika Hrvatska ispunila je sve potrebne političke uvjete te je kuna 2020. godine priključena Europskom tečajnom mehanizmu. Za potrebe istraživanja stava studenata Sveučilišta u Zadru prema uvođenju eura provedena je anketa u dva različita vremenska perioda, u listopadu 2021. godine, te ponovljeno, u siječnju 2022. g. Cilj rada je ispitati kako dodatno informiranje o uvođenju eura utječe na stav studenata ekonomije i njihovu percepciju vezanu uz euro. Istraživanjem se dokazalo kako se mišljenje i stavovi studenata, nakon osmišljene i provedene edukacije, promijenilo u pozitivnijem smjeru. Međutim, postoji dio ispitanika koji se i dalje izjašnjava više protiv nego za uvođenje eura kao platežnog sredstva (20,41 %) te onih koji smatraju da će uvođenje eura imati više negativnih nego pozitivnih utjecaja na RH (24,49 %). Čak polovica ispitanika navela je kako raspolaže nedovoljnom količinom informacija o uvođenju eura u Republici Hrvatskoj. Neinformiranost dovodi do negativnog stava prema uvođenju nove valute, dok se povećanjem informacija kroz edukaciju povećalo i objektivnije razumijevanje što je u ovom slučaju rezultiralo i pozitivnijim pogledom na uvođenje eura.

Ključne riječi: Europska unija, euro, eurozona, istraživanje stavova mladih

1. UVOD

Republika Hrvatska (RH) je u svibnju 2018. godine, kao punopravna članica Europske unije, donošenjem Strategije za uvođenje eura u RH, započela proces ulaska u eurozonu. Procjena Europske Komisije navodi da je Republika Hrvatska ispunila četiri nominalna kriterija konvergencije te je njeno zakonodavstvo usklađeno sa odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU). Priključenjem kune Europskom tečajnom mehanizmu 10. srpnja 2020. godine, otvoren je put Vijeću EU za odluku od 12. srpnja 2022. kojom Hrvatska postaje 20. članica eurozone (Perić i Reut, 2022). Euro u Republici Hrvatskoj postaje sredstvo plaćanja od 01. siječnja 2023. godine. Pogodnosti koje Ekonomska i monetarna unija (EMU) donosi nisu zajamčene ako gospodarstvo nije dobro pripremljeno za novu valutu. Provođenje zdrave ekonomske politike koja povećava potencijalni rast, prilagodbu kapaciteta i jačanja institucionalnog okvira predstavlja ključni faktor za uspješno članstvo u europodručju (Perić i Reut, 2022). Strategija Ugovora iz Maastrichta za prelazak na monetarnu uniju u Europi temelji se na dva principa. Prvo, tranzicija prema monetarnoj uniji u Europi koja se smatra postupnom i proteže se kroz duži vremenski period. Drugo, ulazak u uniju uvjetovan je zadovoljavanjem kriterija konvergencije (Grauwe, 1996). Europske vlade dogovorile su četiri kriterija ekonomske konvergencije zemalja kao uvjeta za ulazak u EMU. Ti su kriteriji ugrađeni u sporazum iz Maastrichta zbog straha da bi EMU mogla, uslijed nedovoljne konvergencije makroekonomskih pokazatelja, rezultirati ekonomskom i socijalnom napetosti. Prvi od četiri konvergenijska kriterija propisuje da se stope inflacije među zemljama članicama konvergiraju, odnosno da ne smiju biti više od 1,5 % od stope inflacije u trima zemljama članicama s najnižom stopom inflacije. Drugi je uvjet stabilnost tečaja, odnosno fluktuacija u dogovorenim granicama u odnosu na euro. Treći je uvjet zadržavanje kamatne stope na dugoročne državne obveznice ispod dogovorene granice, a četvrti je usmjeren očuvanju fiskalne stabilnosti nametanjem ograničenja na proračunski deficit (na 3 % BDP-a) i javni dug (60 % BDP-a) zemalja koje ulaze u EMU (Hutchison i Kletzer, 1995). Kod uvođenja eura cijene proizvoda izražene su u domaćoj valuti te se konvertiraju prema ranije utvrđenom tečaju konverzije. Dogodi se da trgovci zaokružuju cijene na veći iznos, što dovodi do porasta cijena tijekom samog procesa konverzije. Iako brojna istraživanja navode kako je učinak konverzije nacionalnih valuta u drugim državama europodručja bio blag i jednokratn, iskustva svejedno upućuju na potrebu provođenja mjera koje bi ograničile zaokruživanje na veće cijene (Pufnik, 2018). Tijekom konverzije u euro u Italiji, iako se iz kretanja agregatnog indeksa cijena nije mogla uočiti promjena relativnih cijena, ona je u stvarnosti bila vrlo izražena (Del Giovane i Sabbatini, 2006.) Prvih pet hrvatskih uvozno-izvoznih trgovinskih poslovnih partnera, Italija, Njemačka, Slovenija, Austrija i Mađarska, su sve članice eurozone što znači da bi se uvođenjem eura značajno smanjili troškovi transakcija u trgovini s ovim partnerima (Čorić i Deskar-Škrbić, 2017). Hrvatska je najmlađa članica Europske unije u eurozoni. Zbog toga je vrlo teško biti konkurentan unutar uvjeta novih integracija. Integracija sama po sebi nije cilj te ne predstavlja alat za rješavanje problema svake ekonomije, nego predstavlja dobar početan položaj (Čehulić, 2019). Odnos Hrvatske prema samoj valuti eura vrlo je poseban. Gospodarstvo zemlje je u velikoj mjeri "euroizirano". Oko 75 % imovine i 67 % obveza denominirano je u eurima (Tokarski i Funk, 2019). Hrvatska ima lošije rezultate od većina država članica eurozone gledajući

poslovno okruženje, prema nekoliko često korištenih pokazatelja, jer korupcija predstavlja važno pitanje. Vrlo je bitan indeks percepcije korupcije gdje Hrvatska ostvaruje iznimno loš rezultat. Ovi nedostaci opterećuju dugoročni potencijalni rast Hrvatske ometanjem ulaganja i slabljenjem rasta zaposlenosti (Kuester *et al.*, 2021).

Cilj ovog rada je prikazati rezultate ankete provedene među studentima Sveučilišta u Zadru, Odjela za ekonomiju, provedene radi analize utjecaja dodatnog informiranja o uvođenju eura u RH na stav studenata ekonomije i njihovu percepciju vezanu uz euro kao novu valutu plaćanja. Studenti koji su sudjelovali u anketi tijekom akademske godine 2021./2022. slušali su predavanja iz kolegija Ekonomija Europske unije i Menadžment rizika na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru. Krajem akademske godine studenti istog Odjela održali su okrugli stol za sve studente Sveučilišta u Zadru na temu prednosti i nedostataka uvođenja eura u Republici Hrvatskoj. Anкета je među studentima provedena dva puta, jednom na početku akademske godine 2021./2022., u listopadu 2021. godine, te ponovljeno drugi put na kraju zimskog semestra iste akademske godine, u siječnju 2022. godine. Anketno istraživanje provedeno je s namjerom ispitivanja stavova mladih o uvođenju eura u RH, kao i s ciljem provjere eventualne promjene stava nakon informiranja kroz odslušane kolegije i razmjene mišljenja kroz susrete s drugim studentima na održanom okruglom stolu na temu analize prednosti i nedostataka uvođenja eura. Rad se sastoji od pet dijelova, s uvodom i zaključkom. Unutar uvoda daje se kratak uvid o temi i cilju istraživanja. Nadalje, u drugom dijelu iznosi se pregled literature u kojemu se s teoretske strane obrađuje sam proces i važnost uvođenja eura te pregled sličnih istraživanja i najvažnijih rezultata. Treća cjelina predstavlja metodologiju istraživanja u kojoj se daje kratki pregled najvažnijih informacija o samom procesu istraživanja. Unutar četvrtje cjeline prikazuju se najvažniji i najzanimljiviji rezultati ankete te uspoređuju s rezultatima tijekom prvog i drugog provođenja ankete. U zaključku se daje završni osvrt na istraživanje.

2. PREGLED LITERATURE

Uvođenje jedinstvene zajedničke valute, eura, 1999. godine, bio je važan trenutak u razvoju Europske monetarne unije. Većina je zemalja Europske unije tada usvojila euro kao zakonsko sredstvo plaćanja, dok su se neke monetarnoj uniji pridružile kasnije. Zemlje poput Ujedinjenog Kraljevstva, Švedske i Danske odbijale su pridruživanje valutnoj uniji (Bekaert *et al.*, 2013). Bris *et al.* (2009) pokazuju kako je broj poduzeća u zemljama članicama europske monetarne unije, koje su prethodno imale slabe valute, porastao. Rezultat je to nižih kamatnih stopa i troškova kapitala. Osim toga, Frankel (2005) tvrdi da valutna unija može generirati učinke na trgovinske obrasce prije nego što zapravo stupi na snagu.

U svom istraživanju Cuaresma *et al.* (2008) navode kako EU transferi tijekom dvaju programiranih razdoblja (1989. do 1993. i 1994. do 1999.) utvrđuju da se, rast BDP-a u četiri kohezijske zemlje (Grčka, Portugal, Irska i Španjolska), povećao u prosjeku za 0,5 % u prvom razdoblju i 0,7 % u drugom razdoblju. Rezultati sugeriraju da bi BDP po stanovniku u Španjolskoj danas bio znatno niži svake godine da nije 1986. godine pristupila Europskoj uniji (Campos *et al.*, 2014). Rezultati za Portugal su slični, s BDP-om na stalnoj razini po glavi stanovnika. Sve u svemu, ovi rezultati pokazuju znatna povećanja BDP-a po glavi stanovnika

za sve zemlje koje su se pridružile Europskoj uniji 1980-ih i 2004., s Grčkom kao jedinom iznimkom. Godine 1995. Austrija, Finska i Švedska postaju zemljama članicama. Rezultati za Austriju i Finsku sugeriraju da je članstvo stvorilo trajne dobrobiti u smislu BDP-a po glavi stanovnika. Procijenjene isplate iz EU za članstvo Švedskoj, te u manjoj mjeri za Austriju i Finsku, čine se malima u usporedbi s onima u proširenju 1973. godine. Jedno od tumačenja je da su ove posljednje tri zemlje, prilikom ulaska u EU, već imale relativno visoku razinu dohotka po glavi stanovnika (Campos *et al.*, 2014).

Hrvatska je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji u listopadu 2001. godine. 21. veljače 2003. podnesen je zahtjev za ulazak Hrvatske u Europsku uniju, a 18. lipnja 2004. godine Europsko vijeće službeno je Hrvatskoj dodijelilo status kandidata i time otvorilo put za pregovore o pristupanju 2005. godine. (Crespo-Cuaresma *et al.*, 2005). U svom radu Buerin *et al.* (2017) navode kako je analiza institucionalnog okvira u Republici Hrvatskoj pokazala svakako pozitivan utjecaj kvalitete institucija na rast BDP-a. Nadalje, autori smatraju kako bi nedostatak kontinuiranog poboljšanja mogao smanjiti dugoročne stope rasta. Usporedba s tranzicijskim gospodarstvima pokazuje da Hrvatska potencijalno pripada takvoj skupini zemalja jer je imala prosječnu razinu institucionalne kvalitete unutar niza tranzicijskih zemalja. U izvješću o konvergenciji za 2022., procjena konvergencije Komisije temeljila se na četiri nominalna kriterija. Prvi kriterij se odnosi na postizanje stabilnosti cijena, što znači da prosječna inflacija u razdoblju od godine dana prije procjene ne smije premašiti 1,5 % u odnosu na prosječnu inflaciju triju zemalja s najboljim učinkom u smislu stabilnosti cijena (u ovom slučaju Francuska, Finska i Grčka). Dugoročno gledano, inflacija u Hrvatskoj je uglavnom na razini inflacije u eurozoni otkako je pristupila Europskoj uniji. Hrvatska je doživjela kratko razdoblje relativno visoke inflacije u godini prije ulaska u Uniju, sporim rastom produktivnosti i promjenama u oporezivanju (Perić i Reut, 2022). Drugi kriterij konvergencije su zdrave i održive javne financije gdje je deficit Republike Hrvatske bio ispod 3 % BDP-a u 2021. godini. Fiskalna analiza održivosti Europske komisije svrstava Hrvatsku među zemlje koje imaju niske fiskalne kratkoročne rizike održivosti u kratkom roku i srednje rizike fiskalne održivosti u srednjem i dugom roku (Europska komisija, 2022). Treći kriterij konvergencije je stabilnost tečaja gdje je tečaj eura i kune ostao vrlo blizu središnjoj stopi ERM II za obuhvaćene 2 godine, bez naznaka tenzija. U tom razdoblju nije se trgovalo kunom više od oko 2 % ispod ili iznad razine ekvivalentne središnjoj stopi ERM II usvojenoj u srpnju 2020. godine (Perić i Reut, 2022). Četvrti kriterij konvergencije je dugoročna konvergencija kamatnih stopa. U travnju 2022. referentna vrijednost (izračunata kao prosjek dugoročnih kamatnih stopa) u Francuskoj, Finskoj i Grčkoj, bila je u plusu 2 %, dok je u Hrvatskoj iznosila 2,6 %. U tom mjesecu, dvanaestomjesečni pomični prosjek prinosa na hrvatsku referentnu obveznicu iznosio je 0,8 %, odnosno 1,8 % ispod referentne vrijednosti (Perić i Reut, 2022).

Rezultati studije Braun i Tausendpfund (2014) zajedno s Armingeonovim i Ceka (2013) sugeriraju da kriza eura definitivno ima utjecaja na podršku građana, ali u isto vrijeme ljudi koriste nacionalne pokazatelje kako bi bolje procijenili krizu. Osim toga, učinak individualne percepcije krize na potporu Europskoj uniji definitivno ovisi o kontekstu. Prvo, učinak individualne percepcije nacionalne ekonomije na potporu Europskoj uniji je jači u ekonomski

moćnijim zemljama. Drugo, negativan učinak pojedinca utječe tako da se percepcija krize eura, u zemljama Europske unije, pojačava. Dakle, moglo bi se pretpostaviti da su razmatranja ljudi vođena — još jednom — vrlo racionalno. Očito se boje većih osobnih troškova zbog krize i stoga povlače svoju podršku Europskoj uniji.

Istraživanje standardnog Eurobarometra u razdoblju od 2013. do 2018. godine, koje je objavio HNB, odnosilo se i na potpore građana uvođenju eura gdje su u fokusu bile Litva i Latvija. Rezultati navedenog istraživanja su dokazali kako potpora građana raste netom prije i nakon njegova uvođenja. Najbolji primjer je Latvija koja je uvela euro u studenom 2013. godine. Potpora građana Latvije euru u studenom 2012. godine iznosila je 35 % dok je u studenom 2014. godine iznosila nešto više od 72 %. Litva je euro uvela u studenom 2014. godine dok je potpora građana euru u studenom 2013. godine iznosila 40 %, a u studenom 2015. godine 70 %. Gledajući isti vremenski okvir (godinu prije uvođenja eura i godinu poslije uvođenja eura), potpora građana euru u Latviji se udvostručila dok je Litva pratila nešto manji, ali i dalje vrlo zapažen porast potpore građana euru (HNB, 2018).

Ipsos Puls je u suradnji s HNB-om od 2018. do 2021. godine proveo anketu u Republici Hrvatskoj kako bi se istražili stavovi javnog mnijenja o uvođenju eura. Rezultati anketa upućuju na nedovoljnu informiranost građana o uvođenju eura jer 33 % ispitanika smatra kako su loše informirani, 42 % osrednje informirani, a tek 23% ispitanika navodi kako su dobro informirani. Između ostaloga, podršku uvođenju eura daje 45 % ispitanika, 26 % daje uvjetnu potporu uvođenju eura te je 19 % ispitanika protiv uvođenja eura. Stav građana o učincima uvođenja eura u razdoblju od 2018. do 2021. je više negativan nego pozitivan. Čak 38 % građana smatra kako uvođenje eura ima negativan učinak, 27 % ispitanika je neutralno dok 31 % pak smatra kako uvođenje eura ima pozitivan učinak (HNB, 2021).

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se temelji na ponovljenoj anketi provedenoj među studentima Sveučilišta u Zadru, Odjela za ekonomiju, koji su slušali predavanja iz kolegija Ekonomija Europske unije i Menadžment rizika u akademskoj godini 2021./2022. Prva anketa je provedena na početku akademske godine 2021./22, tj. u listopadu 2021. godine, dok je druga anketa provedena na kraju zimskog semestra iste akademske godine, odnosno u siječnju 2022. godine. Pri prvom provođenju ankete odazvalo se 48 ispitanika dok se u drugom provođenju ankete odazvalo njih 49. Usporedbom rezultata provedenih anketa željelo se istražiti postoji li razlika u percepciji studenata prema uvođenju eura u Republici Hrvatskoj prije i poslije slušanja predavanja koja su bila vezana za tu temu. Istražila se razina informiranosti vezana za uvođenje eura, upućenost u efekte uvođenja eura u Sloveniji i Litvi, te kakva je percepcija studenata bila prije nego što su sudjelovali na okruglom stolu vezanom uz anketna pitanja. Uz to, istraživala se i osobna sklonost ispitanika prema uvođenju eura kao platežnog sredstva u RH, čime se htjelo istražiti postoji li promjena u osobnoj sklonosti kada su ispitanici informiraniji o temi.

Prvi set pitanja odnosi se na opći stav o uvođenju eura, smatraju li ispitanici hoće li uvođenje eura imati više pozitivnih ili negativnih utjecaja na Hrvatsku. Također, hoće li nakon uvođenja

eura u RH rasti BDP, hoće li se nakon uvođenja eura u RH smanjivati dugoročne kamatne stope, hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti SME sektor ili pak hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti direktne strane investicije (FDI). Drugi dio ankete odnosi se na pitanja o rastu direktnih stranih investicija, pitanje povećanja SME sektora za Sloveniju i Litvu koje su ranije uvela euro kao sredstvo plaćanja. U trećem se dijelu želi doznati smatraju li ispitanici da je nacionalna informativna kampanja o prednostima uvođenju eura u RH uspješno provedena, te mišljenje ispitanika raspoložu li dovoljnom količinom informacija o uvođenju eura u RH. Zadnji set pitanja odnosi se na demografske karakteristike ispitanika.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Iz demografskih podataka može se uočiti da je u prvom provođenju ankete sudjelovalo 48 ispitanika od kojih su 17 % bili muškarci, dok su 83 % bile žene. Razlika u broju ispitanika u prvom i drugom provođenju ankete je u jednom muškom ispitaniku više. Nadalje, prilikom oba provođenja ankete većina ispitanika je bila u dobi od 18 do 25 godina (prvo provođenje 63 %, drugo provođenje 55 %), dok su drugo mjesto, s 31 % prilikom oba provođenja ankete, zauzeli ispitanici u dobi od 25 do 35 godina, s 4 % i 8 % su na trećem mjestu bili ispitanici u dobi od 35 do 45 godina, te na kraju 2 % i 6 % ispitanika koji su bili stariji od 45 godina.

Za oba seta pitanja izračunat je Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti. Ovaj koeficijent mjeri stupanj konzistentnosti odgovora unutar mjerne ljestvice, a može poprimiti vrijednosti od 0 do 1, pri čemu viša vrijednost označava višu razinu pouzdanosti.

Tablica 1. Pouzdanost ankete

	Cronbach Alpha
1. questionnaire	0,78
2. questionnaire	0,84

Izvor: izrada autorica (2022)

Izračunati koeficijent pri prvom provođenju ankete iznosi 0,78, što predstavlja dobru razinu prihvatljivosti, dok za drugo provođenje ankete koeficijent iznosi 0,84, što se može smatrati vrlo dobrom razinom pouzdanosti (Kline, 1998; Gliem i Gliem, 2003). Ovi rezultati upućuju na zaključak da se rezultati provedenih anketa mogu interpretirati uz visoku razinu pouzdanosti.

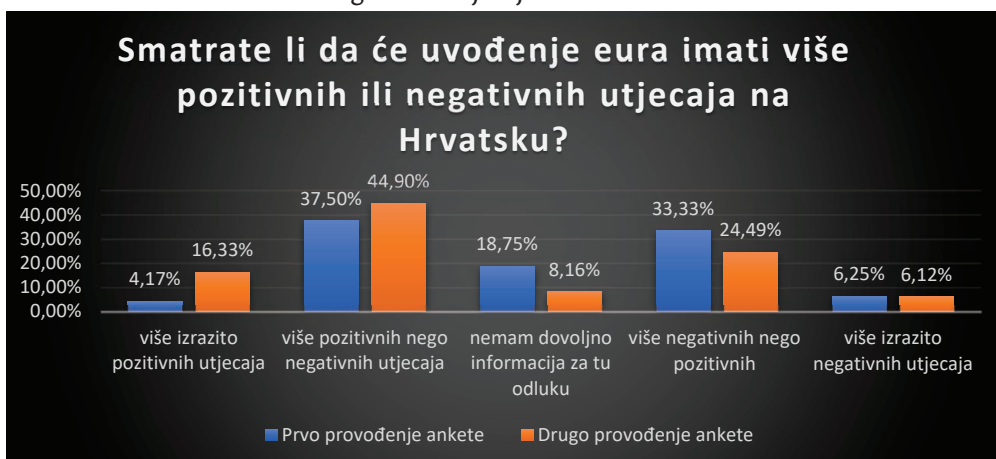
Grafikon 1. Jeste li osobno skloniji uvođenju eura kao platežnog sredstva u RH ili ste protiv?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Rezultati su podijeljeni na prvo i drugo provođenje ankete. Grafikon 1. prikazuje odgovor na pitanje „Jeste li osobno skloniji uvođenju Eura kao platežnog sredstva u RH ili ste protiv?“ iz kojega se može uočiti poboljšanje u osobnoj sklonosti prema uvođenju eura jer se postotak ispitanika koji su „više za nego protiv“ povećao sa 27,08 % na 46,94 %. Sukladno tome drugim provođenjem ankete, broj ispitanika koji su „više protiv nego za“, smanjio se sa 39,58 % na 20,41 %. Nadalje, smanjio se postotak ispitanika koji „nikako nisu bili skloni uvođenju eura“ i proporcionalno tomu se povećao broj ispitanika koji su „izrazito skloni uvođenju eura“. U oba je slučaja broj ispitanika koji su smatrali kako „nema dovoljno informacija za odluku“ ostao na 10 %.

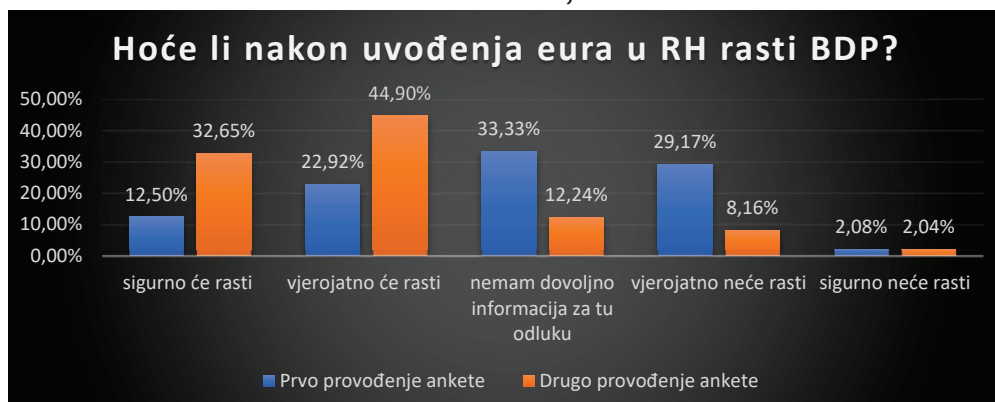
Grafikon 2. Smatrate li da će uvođenje eura imati više pozitivnih ili negativnih utjecaja na Hrvatsku?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Iz grafikona 2. je vidljivo kako je postotak porastao tijekom drugog istraživanja s 4,17 % na 16,33 % za odgovor kako ispitanici smatraju da je „više izrazito pozitivnih utjecaja nego negativnih“. U drugom istraživanju postotak ispitanika koji su odgovorili kako je „više pozitivnih nego negativnih utjecaja“ povećao se s 37,50 % na 44,90 %. Grafikon 2. prikazuje smanjenje broja ispitanika koji su na drugom provođenju ankete odabrali odgovor „nemam dovoljno informacija za tu odluku“, s 18,75 %, na 8,16 %, dok je broj ispitanika koji su smatrali kako postoji „više izrazito negativnih utjecaja“ ostao u oba slučaja na 6 %.

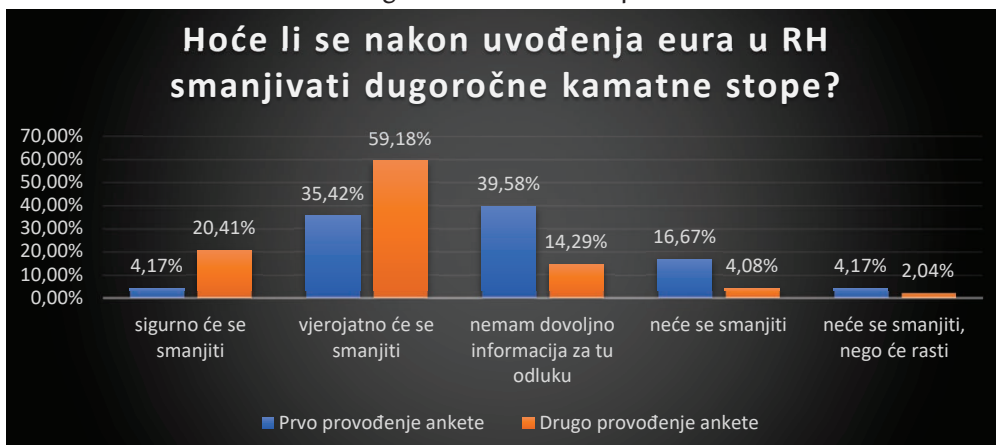
Grafikon 3. Hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti BDP?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Nadalje, grafikon 3. prikazuje odgovore na pitanje „Hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti BDP?“, te se može uočiti, kao i u prethodnim grafovima, trend pozitivnog mišljenja nakon drugog provođenja ankete. Najveći skok u odabiru je kod odgovora „sigurno će rasti“ gdje je broj ispitanika koji su odabrali taj odgovor u prvom istraživanju bio 12,50 %, dok je u drugom bio 32,65%. Veliki skok je i kod odgovora „vjerojatno će rasti“ gdje se postotak ispitanika koji su odabrali taj odgovor udvostručio s 22,92 % na 44,90 %. Broj se ispitanika koji nisu imali dovoljno informacija za tu odluku smanjio s 33,33 % na 12,24 %, što je recipročno odgovoru „sigurno će rasti“. Bitno je naglasiti kako je u oba slučaja 2 % ispitanika odgovorilo kako „sigurno neće rasti“ BDP u RH nakon uvođenja eura.

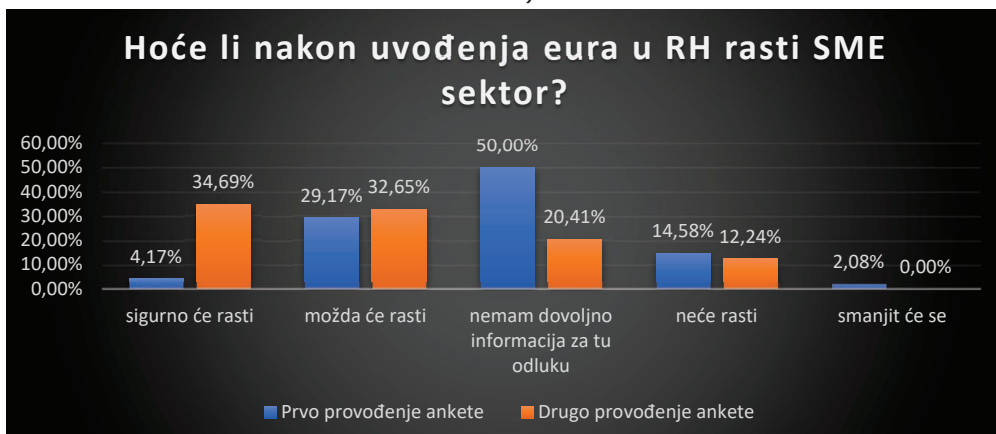
Grafikon 4. Hoće li se nakon uvođenja eura u RH smanjivati dugoročne kamatne stope?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Na grafikonu 3. su prikazani podaci vezani uz odgovor „Hoće li se nakon uvođenja eura u RH smanjivati dugoročne kamatne stope?“, gdje se može uočiti nastavak pozitivnog trenda kao i u prethodnim grafovima. Nadalje, ispitanici su bili skloniji odgovoru da će se sigurno smanjivati dugoročne kamatne stope u RH nakon uvođenja eura nakon drugog istraživanja, gdje je postotak ispitanika koji su odabrali taj odgovor porastao sa 4,17 % na 20,41 %. Uz njega je pozitivan rast imao odgovor „vjerojatno će se smanjiti“, sa 35,42 % na 59,18 % što zapravo prikazuje da je taj odgovor stav više od polovice ispitanika. Može se uočiti kako u drugom istraživanju manje ispitanika (14,25 %) smatra da nema dovoljno informacija za pružanje odgovora.

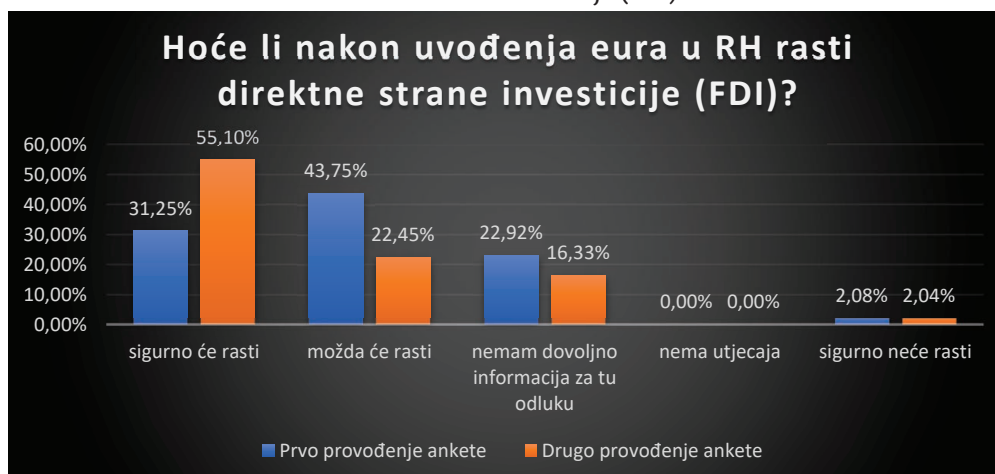
Grafikon 5. Hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti SME sektor?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Grafikon 5. prikazuje odgovor na pitanje „Hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti SME sektor?“ u prvom istraživanju polovica ispitanika je odgovorila kako nema dovoljno informacija za tu odluku, što daje naslutiti kako je edukacija na tu temu izuzetno važna. Nadalje, uočava se veliki porast ispitanika koji su u drugom provođenju ankete odabrali odgovor „sigurno će rasti“. Samo dvoje ispitanika je u prvom provođenju ankete izabralo navedeni odgovor, a u drugom čak 17. Uz to, važno je za primijetiti kako niti jedan ispitanik u drugom provođenju ankete nije odabrao odgovor da će se uvođenjem eura smanjiti SME sektor.

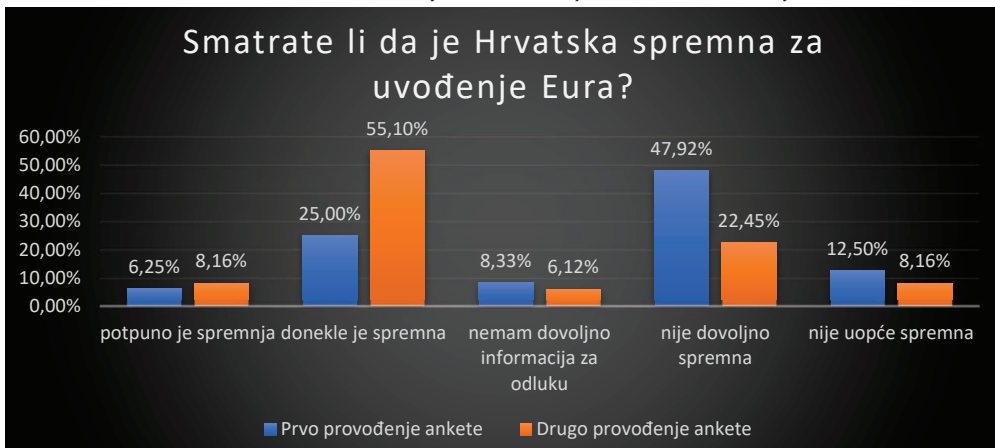
Grafikon 6. Hoće li nakon uvođenja eura u RH rasti
direktne strane investicije (FDI)?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Iz grafikona 6. se može uočiti kako niti jedan ispitanik nije tijekom prvog i drugog istraživanja odabrao odgovor „uvođenje eura u RH nema utjecaja na rast direktnih stranih investicija (FDI)“. U oba istraživanja samo je jedan ispitanik odgovorio da direktne strane investicije „sigurno neće rasti“. Nekolicina ispitanika je u drugom istraživanju odabrala odgovor „sigurno će rasti“, u odnosu na pitanje „možda će rasti“. Nadalje, bitno je naglasiti kako više od polovice ispitanika (njih 55,10 %) smatra da će nakon uvođenja eura u RH „sigurno rasti“ direktne strane investicije. Podaci u Grafikonu 6. prikazuju kako je opće mišljenje i prije provođenja istraživanja bilo više pozitivno nego negativno.

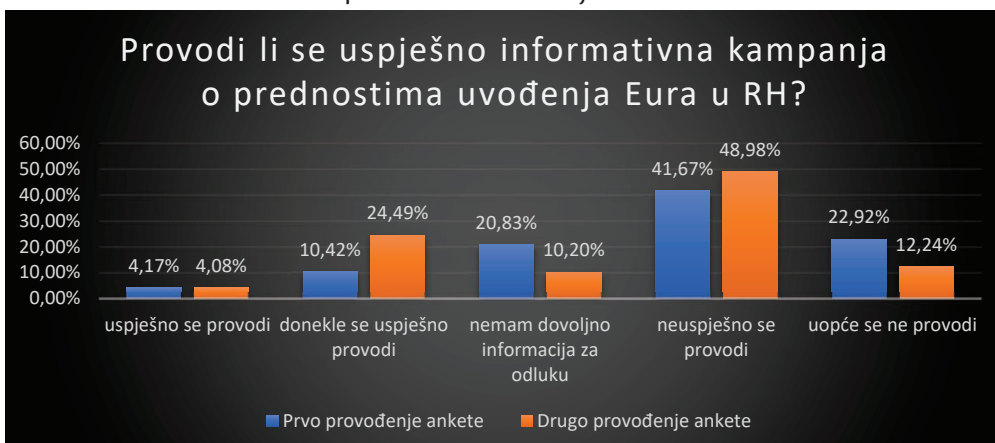
Grafikon 7. Smatrate li da je Hrvatska spremna za uvođenje eura?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Podaci u grafikonu 7 prikazuju najveću disproporciju u rezultatima istraživanja kod odgovora „donekle je spremna“ i „nije dovoljno spremna“. Kod prvog provođenja ankete 25 % ispitanika je odgovorilo kako je Hrvatska „donekle spremna“, dok je kod drugog provođenja ankete čak 55,10 % ispitanika odgovorilo kako smatra da je Hrvatska „donekle spremna“ za uvođenje eura. Uz to, mišljenja ispitanika kod prvog provođenja ankete su bila kako Hrvatska „nije dovoljno spremna“ za uvođenje eura. Dakle, nekolicina ispitanika je nakon informiranja o uvođenju eura promijenila svoje mišljenje s „nije dovoljno spremna“ na „donekle je spremna“. Kod ostalih odgovora nije došlo do velikih promjenama u odabiru odgovora ispitanika.

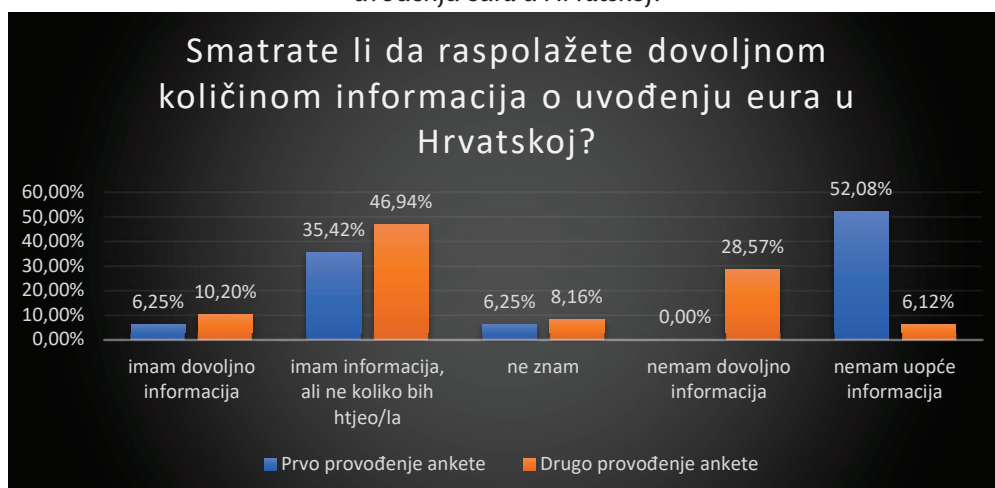
Grafikon 8. Provodi li se uspješno informativna kampanja o prednostima uvođenja eura?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Podaci u grafikonu 8. ukazuju da je mišljenje većine ispitanika kako se informativna kampanja o prednostima uvođenja eura u RH „neuspješno provodi“, što najbolje pokazuju rezultati drugog istraživanja. Nadalje, uočava se porast odabira odgovora „donekle se uspješno provodi“ u drugoj provedenoj anketi. Uz to, mišljenje ispitanika da se informativna kampanja o prednostima uvođenja eura u RH „uopće ne provodi“ smanjila s 22,92 % na 12,24 %. Jednak broj ispitanika u oba istraživanja misli da se informativna kampanja o prednostima uvođenja eura u RH „uspješno provodi“. Nadalje, u drugom provođenju ankete prepolovio se broj ispitanika koji smatra da „nema dovoljno informacija za odluku“ s 20,83 % na 10,20 %.

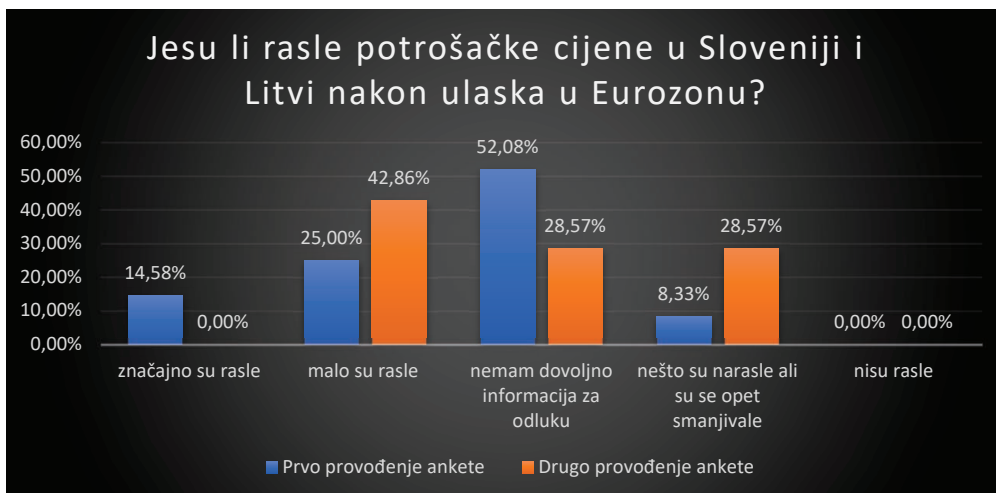
Grafikon 9. Smatrate li da raspolazete dovoljnom količinom informacija o uvođenju eura u Hrvatskoj?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Rezultati prikazani na Grafikonu 9. prikazuju kvalitetu informacija koje je pojedinac dobio vezano uz uvođenje eura u Hrvatsku. Na prvi pogled je uočljivo da je tijekom prvog provođenja ankete više od polovice (52,08 %) ispitanika izabralo odgovor „nemam uopće informacija“ o uvođenju eura u RH. Tri ispitanika (6,12 %), nakon provedene edukacije, odabire odgovor „nemam uopće informacija“ na tu temu. Nadalje, u drugom provođenju ankete gotovo je polovica ispitanika navela „imam informacije, ali ne koliko bih htio/la“. Uz to, vidljiv je blagi porast ispitanika koji su odgovorili „imam dovoljnu količinu informacija“, sa 6,25 % na 10,20 %. Osim toga, lako je uočljiva razlika u odabiru odgovora „nemam dovoljno informacija“, gdje niti jedan ispitanik u prvom provođenju istraživanja nije odabrao taj odgovor, dok u drugom provođenju istraživanja on iznosi 28,57 % ispitanika.

Grafikon 10. Jesu li rastle potrošačke cijene u Sloveniji i Litvi nakon ulaska u Eurozonu?

Izvor: izrada autorica prema rezultatima upitnika (2022)

Na Grafikonu 10. su prikazani odabrani odgovori na pitanje „Jesu li rastle potrošačke cijene u Sloveniji i Litvi nakon ulaska u Eurozonu?“. Iz navedenih podataka uočava se kako niti jedan ispitanik nije mislio da cijene nisu rasle. Rezultati prvog provođenja istraživanja pokazuju kako je njih 14,58 % mislilo da su cijene značajno rasle. Nadalje, nakon provedenog informiranja niti jedan ispitanik nije smatrao da su cijene značajno rasle. Uz to, čak 52,08 % ispitanika je u prvom provođenju ankete smatralo kako nemaju dovoljno informacija za tu odluku, te se taj postotak u drugom istraživanju smanjio na 28,57 %. Osim toga, postoji velika disperzija u postotku ispitanika koji su u drugom istraživanju odgovorili „cijene su nešto rasle, ali su se opet smanjivale“ gdje je postotak porastao s 8,33 % na 28,57 %.

5. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Informiranje studenata rezultiralo je pozitivnijim stavom prema uvođenju eura i očekivanom utjecaju. Pozitivan stav ima 61,23 % ispitanika u odnosu na prvo istraživanje gdje je pozitivan stav imalo 41,67 %. Afirmativan stav nastavljen je i u narednim pitanjima. Jedno od njih je pitanje rasta BDP-a nakon uvođenja eura gdje je 35,42 % studenata nakon prvog provođenja ankete imalo pozitivan stav, a informiranjem na kolegijima i okruglom stolu postotak je porastao na 77,55 %. Koliko je informiranje o navedenoj temi važno uočeno je na pitanju vezanom uz raspolaganje dovoljnom količinom informacija o uvođenju eura gdje je 52,08 % studenata ekonomije izjavilo kako uopće nemaju dovoljno informacija. Nakon informiranja taj postotak je smanjen na 6,12 %. Stoga je informiranje o ovoj temi bilo za studente ekonomije od velike važnosti kako bi dobili pravilnu percepciju o samom procesu i učincima koje uvođenje eura u RH donosi.

Požega *et al.* (2023) u istraživanju o stavovima prema uvođenju eura u Hrvatskoj navodi kako 51 % građana ima pozitivan stav prema uvođenju eura. U korelaciji s navedenim istraživanjem, prema istraživanju provedenom među studentima ekonomije nakon informiranja postotak sklonosti prema uvođenju eura (gledajući zajedno rezultate „izrazito sam sklon/a uvođenju eura“ i „više sam za nego protiv“) iznosi 61,23 %. Dakle, studenti ekonomije imaju pozitivniji stav prema uvođenju eura nego ispitanici građani. Istraživanje Genge (2014) prati stav građana o uvođenju eura u Poljskoj. Rezultati navedenog istraživanja pokazuju da je čak 44 % ispitanika protiv uvođenja eura, 36,7 % ispitanika je neutralno, a samo 19,3 % ispitanika podupire uvođenje eura. Uspoređujući podatke iz rada Požega *et al.* (2023), istraživanja Genge (2014) i istraživanja stava studenata ekonomije pokazuju kako su studenti najviše orijentirani prema uvođenju eura.

Europska unija, kao i svaka druga interesna zajednica, ima svoje prednosti i mane. No, istraživanja su pokazala kako zemlje poput Španjolske ne bi ostvarile ovakve pozitivne gospodarske rezultate da nisu postale zemlje članice. Stoga se može zaključiti da je i za Republiku Hrvatsku punopravno članstvo u EU pozitivno ostvarenje. RH je odnedavno postala i članicom EMU-a čime je ostvarila sve uvjete za uvođenje eura kao sredstva plaćanja. Kako bi zemlje postale članicama EMU-a moraju ispuniti ciljeve i tzv. „kriterije nominalne konvergencije“ koji su određeni Ugovorom iz Maastrichta, a koji se odnose na stabilnost cijena, zdrave i održive javne financije, stabilnost tečaja i dugoročne konvergencije kamatnih stopa koje bi s vremenom trebale biti niže. Jedinstvena valuta daleko će olakšati vanjsko-trgovinske odnose sa zemljama koje se nalaze u eurozoni, posebice sa zemljama poput Njemačke, Austrije i Italije koje se nalaze među pet najvećih uvozno-izvoznih partnera Republike Hrvatske.

Podrška građana prema Europskoj uniji i uvođenju eura temelji se na racionalnom pogledu prema situaciji u kojoj se država i građani nalaze. Mediji imaju veliki utjecaj na stvaranje percepcije o uvođenju eura jer se stav većine formira na temelju članaka koje pišu novinari, čime se može stvoriti i pozitivno i negativno okruženje. Često je prisutna pristranost medija prema određenom stavu te je teško razabrati istinu i ono što je utemeljeno na činjenicama od autorove subjektivnosti. Uz to, neinformiranost o prednostima, ali i negativnim efektima kod zemalja koje su ranije ušle u EMU, a bliske su našim karakteristikama, kao što su Slovenija i Litva, dovodi do još većeg jaza u odnosu na realna događanja tijekom konverzije. Sama kampanja koju je Vlada provodila nije bila dovoljno opširna i edukativna jer građani nisu točno znali koje su pozitivne, a koje negativne strane uvođenja eura. Također, nije bilo dovoljnog naglaska na procese koji su se događali u Litvi i Sloveniji, a što se i pokazalo provedenim istraživanjem. Može se zapravo zaključiti kako neinformiranost dovodi do pesimističnog pogleda na situaciju, dok informacije zapravo potiču na razmišljanje i stvaraju jedan optimističniji pogled među studentima prema uvođenju eura u Republiku Hrvatsku.

Ograničenja ispitivanja prvenstveno se očituju u reprezentativnosti uzorka (48 u prvom anketiranju i 49 u drugom anketiranju). Premalen je uzorak da bi se dao općeniti zaključak. Nadalje, svega 17 % ispitanika su bili muškarci stoga je analiza stava prema spolu bila nereprezentativna. Uz to, u anketi su sudjelovali samo studenti ekonomije čime se rezultati mogu razlikovati od istraživanja stavova građana zbog pristranosti i veće informiranosti

studenta. Buduća istraživanja bi mogla biti usmjerena prema ispitivanju stavova studenata oko uspješnosti samog uvođenja eura, i iskustvima prilagodbe na novu valutu.

Ovaj je rad financiralo Sveučilište u Zadru institucionalnim projektom broj IP.01.2021.14

LITERATURA

- Armingeon, K., and B. Ceka. (2013) "The loss of trust in the European Union during the great recession since 2007: the role of heuristics from the national political system", *European Union Politics* doi:10.1177/1465116513495595.
- Badinger, H. and F. Breuss (2010) "Quantitative Effects of European Post-war Economic Integration," in *International Handbook on the Economics of Integration* (v3), Palgrave.
- Beetsma, R., & Giuliodori, M. (2010) "The Macroeconomic Costs and Benefits of the EMU and Other Monetary Unions: An Overview of Recent Research", *Journal of Economic Literature*, 48(3), 603-641. doi:10.12.
- Bekaert, G., Harvey, C. R., Lundblad, C. T., & Siegel, S. (2013) "The European Union, the Euro, and equity market integration". *Journal of Financial Economics*, 109(3), 583-603. doi:10.1016/j.jfineco.2013.03.008.
- Braun, D., & Tausendpfund, M. (2014) "The Impact of the Euro Crisis on Citizens' Support for the European Union", *Journal of European Integration*, 36(3), 231-245. doi:10.1080/07036337.2014.885751.
- Bris, A., Koskinen Y., Nilsson M. (2009) "The Euro and corporate valuations", *The Review of Financial Studies*, Volume 22, Issue 8, August 2009, Pages 3171-3209, <https://doi.org/10.1093/rfs/hhn101>
- Buterin, V., Škare, M., & Buterin, D. (2017) "Macroeconomic model of institutional reforms' influence on economic growth of the new EU members and the Republic of Croatia", *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 30:1, 172-1593, DOI: 10.1080/1331677X.2017.1355260.
- Campos, N. F., Coricelli, F., Moretti, L. (2014) "Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method", *IZA DP No. 8162*.
- Crespo Cuaresma, J., Ritzberger-Grünwald, D., & Silgoner, M. A. (2008) "Growth, convergence and EU membership", *Applied Economics*, 40(5), 643-656. doi:10.1080/00036840600749524.
- Crespo-Cuaresma, J., Fidrmuc, J., & Silgoner, M. A. (2005) "On the Road: The Path of Bulgaria, Croatia and Romania to the EU and the Euro", *Europe-Asia Studies*, 57(6), 843-858. doi:10.1080/108009668130500199418.
- Čehulić, Z., i Hrbić, R. (2019) "The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries?", *Notitia -časopis za ekonomske, poslovne i društvene teme*, 5(1.), str. 73-89. <https://doi.org/10.32676/n.5.1.7>
- Čorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017) "Croatian path towards the ERM2: Why, when and what can we learn from our peers?" *Economical View*, 68(6): 611-637.
- Del Giovane, P. i Sabbatini, R. (2006) "Perceived and measured inflation after the launch of the euro: Explaining the gap in Italy", *Giornale degli Economisti e Annali di Economia*, 65(2), 155-192.
- Frankel, J. (2005) Comments on Richard Baldwin's "The Euro's Trade Effects", Harvard University.
- Funk, S. (2019) Non-euro Countries in the EU after Brexit. SWP Comment 2019/C 03, January 2019.
- Genge, E. (2014) "A latent class analysis of the public attitude towards the euro adoption in Poland", *Advances in Dana Analysis an Classification*, 8(4), 427-442. <https://doi.org/10.1007/s11634-013-0156-0>

- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003) "Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales", Midwest research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and community education.
- Grauwe, P. (1996) "The economics of convergence: Towards monetary union in Europe", *Weltwirtschaftliches Archiv*, 132(1), 1-27. doi:10.1007/bf02707900.
- HNB (2018) "Usporedba rezultata različitih anketa o uvođenju eura u Hrvatskoj" https://vlada.gov.hr/UserDocImages/Vijesti/2019/02%20Velja%C4%8Da/28%20velja%C4%8De/Nacionalno%20vijecce_prezentacija%20guvernera%20HNB-a%20Borisa%20Vujcica.pdf (20.01.2024.)
- HNB (2021) "Istraživanje javnog mnijenja o uvođenju eura" <https://www.hnb.hr/-/raste-podrska-uvodjenju-eura-rezultat-anketnog-ispitivanja-hrvatskih-gradjana-u-veljaci-2021> (20.01.2024.)
- Hutchison, M. M., & Kletzer, K. M. (1995) "Fiscal Convergence Criteria, Factor Mobility, and Credibility in Transition to Monetary Union in Europe", *Monetary and Fiscal Policy in an Integrated Europe*, 138-165. doi:10.1007/978-3-642-79817-7_7.
- Kuester, G Mueller, and S Schmidt (2021) "The Exchange Rate Insulation Puzzle", CEPR Discussion Paper No. 15689. World Bank's Ease of Doing Business Index or the IMD World Competitiveness Indeks.
- Perić, A., Reut, A. (2022) Croatia joining the euro area, *Quarterly Report on the Euro Area* Volume 21, No 3.
- Požega, Ž., Crnković, B., i Katolik Kovačević, A. (2023) "Stavovi prema uvođenju eura u Hrvatskoj", *Ekonomski pregled*, 74(4), str. 612-630. <https://doi.org/10.32910/ep.74.4.6>
- Pufnik, A. (2018) "Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj", *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 27(1 (142)), str. 129-159. <https://doi.org/10.15179/pkiep.27.1.4>

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Review article

<https://doi.org/10.31784/zvr.12.1.14>

Received: 18. 5. 2023.

Accepted: 13. 2. 2024.

RESEARCH OF YOUNG PEOPLE'S ATTITUDES ON THE INTRODUCTION OF THE EURO IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Anita Peša

PhD, Full Professor, University of Zadar, Department of Economics, Splitska 1, 23000 Zadar, Croatia;
email: apesa@unizd.hr

Martina Maté

MSc, Assistant, University of Zadar, Department of Economics, Splitska 1, 23000 Zadar, Croatia;
email: mmate@unizd.hr

Ariana Ergović

Bacc. univ, student, University of Zadar, Department of Economics, Splitska 1, 23000 Zadar, Croatia;
email: ariana.ergovic@gmail.com

ABSTRACT

The benefits from the introduction of the euro would not be possible without a well-prepared economy and the implementation of sound economic policy. The Republic of Croatia has met all the necessary political conditions and the kuna was joined to the European Exchange Rate Mechanism in 2020. For the purpose of researching the attitudes of students at the University of Zadar towards the introduction of the euro, a survey was conducted in two different time periods, in October 2021, and, repeatedly, in January 2022. The aim of the paper is to examine how additional information about the introduction of the euro in Croatia affects the attitudes of economics students and their perception related to the euro. The research proved that the opinion and attitudes of students, after a designed and implemented education, changed in a more positive direction. However, there is a part of the respondents who still declare themselves more against than for the introduction of the euro as a means of payment (20.41%) and those who believe that the introduction of the euro will have more negative than positive impacts on Croatia (24.49%). Even half of the respondents stated that they have insufficient information about the introduction of the euro in Croatia. Lack of information leads to a negative view of the introduction of a new currency, while increasing information through education also increased a more objective understanding which in this case resulted in a greater favour towards the introduction of the euro.

Key words: European Union, euro, eurozone, research of young people's attitudes

